

"כל דבר שהיה בכלל ויצא...."

דבר תורה פרשת צו, ד"ר חזות גבריאל

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. כיצד?
 "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". והלא שלמים
 בכלל כל הקדשים היו דכתיב: "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים".
 וכשיצאו מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצאו אלא ללמד על הכלל כולו יצאו, לומר לך, מה שלמים
 מיוחדין קדשים שקדושתן קדושת מזבח אף אין לי אלא כל דבר שקדושתו קדושת מזבח, יצאו קדשי בדק
 הבית. (ריש ספרא, ברייתא דדוגמאות).

מידה זו, 'כל דבר שהיה בכלל ויצא....' רלוונטית למצב בו התורה מפרשת הלכה שהיא פרט מתוך קבוצה
 רחבה יותר. יציאה זו מיועדת להוות דוגמה אשר מלמדת על הכלל כולו. הדוגמה לעיל הלקוחה מפרשתנו
 עוסקת באכילת בשר קודש בטומאה והיא מייצגת את הקאנוניות של המידה בברייתא דדוגמאות.

לכאורה, מצב זה בו קיימת טענה כללית ולאחריה טענה פרטית המהווה התפרטות של הטענה הראשונה
 היה אמור להידרש במידת 'כלל ופרט' שתוצאותיה שונות לחלוטין. מדוע אם כן נדרשים הפסוקים לעיל
 במידת 'כל דבר שהיה בכלל...?' הגמ' במנחות (נה ע"ב) קובעת כי מידת 'דבר שהיה בכלל...' משמשת
 במצבים שבהם הפרט מרוחק מן הכלל ובהם איננו דורשים במידת 'כלל ופרט'. כך כותב בהדיא הראב"ד
 בפירושו לברייתא דדוגמאות.

כבר ראינו במאמרים קודמים כי כאשר הכלל מרוחק מן הפרט אין ערובה לכך שהסדר הוא אכן הצווי של
 הקב"ה למשה. במקרה זה ותחת הכלל 'אין מוקדם ומאוחר בתורה', לא ניתן לדרוש במידת 'כלל ופרט'
 שכן יתכן ומדובר דווקא על מידת 'פרט וכלל'. בכל המקרים הללו ניתן לדרוש את הפסוקים במידת 'דבר
 שהיה בכלל...', שכן זו אינה תלויה בסדר בו נאמרו הצווים או בסדר הופעתם במקרא.

הראב"ד מעיר על הלשון 'ויצא מן הכלל....' כי אנו למדים ממנו שני חידושים. האחד, הפסוק שיצא, יצא
 ללמד (ומכאן שהוא אינו גורס לפי הנוסחא ויצא, עם וא"ו החיבור), וכן, לא ללמד על עצמו יצא אלא על
 הכלל כולו. מכאן כי הוא הבין שהפסוק שיצא בא ללמד דבר חדש ולא להדגים אלמנט הלכתי הנוגע לכלל.
 במקרה דנן - "מה שלמים מיוחדין קדשים שקדושתן קדושת מזבח אף אין לי אלא כל דבר שקדושתו
 קדושת מזבח, יצאו קדשי בדק הבית".

מהו הטעם למידה זו? הראב"ד מסביר כי הפסוק לא יצא ללמד על עצמו משום שלמעשה אין בפסוק
 כשלעצמו כל חידוש. הוא מניח כי לא יכולה להיות סיבה לקבוע כי דווקא בשלמים לא יחול האיסור הכללי
 של אכילה בטומאה. לשיטתו, לולא דרשה זו הצווי היה נראה מיותר. (ראו ב'מידות אהרון' פרק י המשיג
 על דבריו). עוד ניתן להסיק מדבריו כי מידה זו שייכת לקבוצת המידות הלשוניות. ק"ו ובניין אב לסוגיו הן
 מידות הגיוניות שכן הן מסיקות את מסקנותיהן מתוכן הפסוקים ולא מניסוחם.

ודוק, לו למדנו את הפסוק אחרת - עונש כרת על אכילת קודש בטומאה יחול אך ורק על שלמים, היה בכך
 לקבוע כי זוהי בעצם התוצאה של 'כלל ופרט'. ברם, הואיל והפרט רחוק מן הכלל, אזי אין אנו אומרים
 'אין בכלל אלא מה שבפרט' אלא להיפך. הפרט מגלה דין הנוגע לכלל, עונש כרת הוא רק על אכילת קודשי
 מזבח בטומאה. אלו הם ממש דברי רש"י:

ואם תאמר, מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כעין הפרט? הרבה יש, שמדת כעין הפרט באה
 להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין בו וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו.
 (רש"י שבעות, ז ע"א).

להערות ולרכישת ספרי 'מידה טובה': hazutg@gmail.com